

Handlingsplan för hantering av konstgräs och platsgjutet gummigranulat

Reviderad version 2025

Organisation/Förvaltning**Avdelning/Enhet****Antagen av**

Miljöförvaltningen

Miljöstrategiska avdelningen

Fritidsnämnden

Miljönämnden

Förskolenämnden

Grundskolenämnden

Tekniska nämnden

Servicenämnden

Diarienummer

MN-2024-3875

Ansvarig

Rasmus Fredriksson

Innehåll

Bakgrund	4
Åtgärder	6
Handlingsplanens konsekvenser	16
Uppföljning	18
Ordlista	19

Bakgrund

Mikroplaster

Mikroplaster är ett samlingsnamn för plastpartiklar eller -fragment som är mindre än 5 millimeter stora. Mikroplast kan vara tillverkad för att vara i denna storlek (så kallad primär mikroplast) eller vara resultatet av slitage av större partiklar (så kallad sekundär mikroplast). Flera internationella studier har visat på att mikroplaster numera återfinns i samtliga miljöer på jordklotet, de hittas i havssedimenten, i vattendrag, i luften och i människokroppen. Det är dock inte helt klarlagt vilka effekter förekomsten av mikroplaster leder till men laboratorieförsök har visat på negativa effekter för flera organismgrupper.

En källa för spridning av mikroplaster till miljön är läckage av gummigranulat från konstgräsplaner, lekplatser och skol- och förskolegårdar. Andra källor är till exempel däckslitage, textiltvätt och nedskräpning.

Ursprunglig handlingsplan

Kommunfullmäktige beslutade 2016-04-28, som svar på en motion av John Roslund (M), att uppdra åt de nämnder som handlar upp och hanterar mikroplastprodukter inom sin verksamhet att verka för en utfasning genom om möjligt ersättning med alternativa miljövänligare lösningar och produkter. Kommunfullmäktiges beslut bedömdes omfatta konstgräsplaner, med och utan granulat-infill, samt platsgjutet gummigranulat, i vardagligt tal kallat gummiasfalt.

Under ledning av miljöförvaltningen togs Malmö stads första handlingsplan för utfasning av konstgräs med granulat, anläggningar med platsgjutet granulat och konstgräs utan granulat fram under 2018. Handlingsplanen antogs av fritidsnämnden, tekniska nämnden, grundskolenämnden och förskolenämnden under 2019 och innehöll ett antal åtgärder som ska genomföras till 2025 respektive 2030 och som riktade sig till de antagande nämnderna samt till servicenämnden och miljönämnden. Åtgärderna i den ursprungliga handlingsplanen formulerades utifrån rådande kunskapsläge under framtagandet. Med vetskapen om att åtgärderna riskerade att bli inaktuella innan slutåret 2030 beslutades det att handlingsplanen skulle aktualiseras efter fem år.

Nytt läge och nya förutsättningar

Under 2023 fattade EU-kommissionen beslut om ett försäljningsförbud för mikroplaster och kemiska produkter med avsiktligt tillsatta mikroplaster.

Förbudet omfattar bland annat granulat som används i vissa typer av konstgräsplaner och gäller från och med den 17 oktober 2031. Den relativt långa övergångsperioden motiverades med att ett större antal av befintliga underlag som använder lös granulatfyllning (framför allt konstgräsplaner) kan nå sin tekniska livslängd innan förbudet träder i kraft.

Utifrån den ursprungliga handlingsplanen har flera åtgärder som syftat till att minska utsläppet av mikroplaster genomförts men mycket arbete återstår, framför allt vad gäller själva utfasningen av konstgräsplaner, infill till konstgräsplaner och platsgjutet gummigranulat. Sedan den ursprungliga handlingsplanen antogs 2019 har antalet konstgräsplaner ökat från 24 till 35. Under 2025 och 2026 kommer ytterligare tre planer färdigställas. Att antalet konstgräsplaner har ökat beror på en hög efterfrågan från framför allt föreningslivet och på grund av att konstgräsplaner kan användas året runt, i jämförelse med naturgräsplaner som endast kan användas under ca sju månader av året. Flertalet av de nya planerna anläggs med sand eller biobaserade fyllnadsmaterial men det finns ännu inget fullgott alternativt på marknaden som kan ersätta konstgräsplanerna fullt ut. För spel på elitnivå ställs fortfarande krav på konstgräsplaner med gummigranulat. Malmö stad har inte rådighet att påverka dessa krav utan ansvaret för att få till en förändring ligger på Svenska fotbollsförbundet och dess motsvarigheter.

Platsgjutet gummigranulat används fortfarande på förskole- och skolgårdar, på lekplatser och på utegym runtomkring i staden. Sedan 2019 har ytan med platsgjutet gummigranulat ökat på både allmän platsmark och på grundskolegårdar medan den har minskat något på förskolegårdar och på idrottsplatser. Detta beror dels på att det byggts fler lekmiljöer i exploateringsområden och dels på ett ökat fokus på tillgänglighet. Materialet används som ett fallskydd runt lekutrustning men även som en markbeläggning som möter krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar. Materialet har även estetiska egenskaper då möjligheterna för färgsättning och design är större än för andra motsvarande material. Mängden platsgjutet gummigranulat kan dock minskas avsevärt och bör användas endast vid situationer där både krav på fallskydd och tillgänglighet sammanfaller.

Åtgärder

Åtgärderna i handlingsplanen antagen 2019 har reviderats och omformulerats för att bättre svara mot aktuellt kunskapsläge, organisationens förutsättningar och verksamheterna som använder anläggningarnas behov. Avslutade åtgärder återfinns inte i den reviderade versionen av handlingsplanen.

För varje åtgärd pekas en ansvarig förvaltning ut. Denna förvaltning ansvarar för att samordna de deltagande förvaltningarna vad gäller åtgärdens genomförande och uppföljning.

Åtgärd 1: Minimering av utsläpp av mikroplaster från konstgräsplaner

Åtgärd 2: Utfasning och ersättning av konstgräsplaner

Åtgärd 3: Utfasning och ersättning av infill gjort av plast eller gummi

Åtgärd 4: Minimering av utsläpp av mikroplaster från platsgjutet gummigranulat

Åtgärd 5: Utfasning och ersättning av platsgjutet gummigranulat

Åtgärd 6: Kommunikation av handlingsplanens åtgärder och syfte

Åtgärd 1: Minimering av utsläpp av mikroplaster från konstgräsplaner

Ansvarig förvaltning:

Fritidsförvaltningen

Deltagande förvaltningar:

Serviceförvaltningen, fastighets- och gatukontoret

Period:

2026 – 2030

Genomförande:

Framtagna drifts- och skötselrutiner för anläggningstypen ska följas.

Egenkontrollprogram för anläggningstypen ska finnas, och hållas uppdaterade, på fritidsförvaltningen, serviceförvaltningen och fastighets- och gatukontoret.

Konstgräsplaner, oavsett vilket infill som används, ska hållas slutna för att undvika läckage av mikroplast/granulat.

Utrustning för att hålla konstgräsplaner slutna

Samtliga konstgräsplaner ska vara utrustade med nedanstående utrustning och all personal som arbetar med planerna ska ha genomgått en utbildning i hur de ska skötas.

- Sarger ska finnas och sluta tätt.
- Granulatfålla med sko- och klädborstar där granulat kan borstas av och samlas upp ska finnas.
- In- och utfarter för arbetsmaskiner ska försees med anordningar för att skaka av och samla upp granulat.
- Dagvattenbrunnar och linjeavvattning ska vara övertäckta.
- Silkorgar ska finnas i dagvattenbrunnar i anslutning till planen och dessa ska tömmas enligt fastställd rutin.
- Grindar ska försees med tätslutande gummilister i nederkant.

Åtgärd 2: Utfasning och ersättning av konstgräsplaner

Ansvarig förvaltning:

Fritidsförvaltningen

Deltagande förvaltningar:

Serviceförvaltningen, fastighets- och gatukontoret, grundskoleförvaltningen

Period:

2026 – 2030

Genomförande:

Anläggningar med konstgräs ska successivt ersättas med alternativa material som inte riskerar att sprida mikroplaster.

Ersättningsarbetet ska genomföras enligt följande principer:

1. Utbyte sker först när anläggningen har nått sin tekniska livslängd
2. Vid utbyte ska möjligheter till återanvändning av infill och övrigt material från uttjänta konstgräsplaner inom kommunen utredas och eftersträvas
3. Aktuellt alternativ ska uppfylla verksamhetens krav, alternativt inte leda till en avsevärt försämrad kvalitet/funktion
4. Aktuellt alternativ ska inte leda till orimliga kostnader för inköp eller drift

Kravställningar i upphandlingar ska användas för att uppmuntra aktörer på marknaden mot att utveckla mer miljövänliga material och produkter. Malmö stad har, tillsammans med andra kommuner, möjlighet att gå före och testa nya material och produkter.

Leverantörers möjligheter att leverera efterfrågade material och att de materialen möter uppställda krav är avgörande och ska följas upp kontinuerligt.

Omhändertagande och destruering av uttjänt material som inte kan återbrukas ska underlättas genom kravställning redan i upphandlingen.

Krav på spelegenskaper för konstgräsplaner

Konstgräsplaner för elitfotboll (för spel i de tre högsta divisionerna, dvs Allsvenskan, Superettan och Div 1 för herrar och Damallsvenskan, Elitettan och Div 1 för damer) måste uppfylla och årligen certifieras enligt UEFAs och Svenska Fotbollsförbundets kvalitetskrav om spelkvalitet FIFA Quality Pro.

Konstgräsplaner för bredd- och ungdomsfotboll har en lägre kravställning, FIFA Quality.

Åtgärd 3: Utfasning och ersättning av infill gjort av plast eller gummi

Ansvarig förvaltning:

Fritidsförvaltningen

Deltagande förvaltningar:

Serviceförvaltningen, fastighets- och gatukontoret, grundskoleförvaltningen

Period:

2026 – 2030

Med **infill** menas det fyllnadsmaterial som används i konstgräsplanen. I Malmö anläggs de flesta nya konstgräsplaner med sand som infill men för de planer som ska användas till elitspel finns det fortfarande krav på infill av gummigranulat.

Genomförande:

Infill definierat som mikroplast ska successivt ersättas av alternativa material som inte riskerar att sprida mikroplaster.

Ersättningsarbetet ska genomföras enligt följande principer:

1. Utbyte sker först när anläggningen har nått sin tekniska livslängd
2. Vid utbyte ska möjligheter till återanvändning av material inom kommunen utredas
3. Aktuellt alternativ ska uppfylla verksamhetens krav, alternativt inte leda till en avsevärt försämrad kvalitet/funktion
4. Aktuellt alternativ ska inte leda till orimliga kostnader för inköp eller drift

Kravställningar i upphandlingar ska användas för att uppmuntra aktörer på marknaden mot att utveckla mer miljövänliga material och produkter. Malmö stad har, tillsammans med andra kommuner, möjlighet att gå före och testa nya material och produkter.

Leverantörers möjligheter att leverera efterfrågade material och att de materialen möter uppställda krav är avgörande och ska följas upp kontinuerligt.

Omhändertagande och destruering av uttjänt material som inte kan återbrukas ska underlättas genom kravställning redan i upphandlingen.

Åtgärd 4: Minimering av utsläpp av mikroplaster från platsgjutet gummigranulat

Ansvarig förvaltning:

Fastighets- och gatukontoret

Deltagande förvaltningar:

Förskoleförvaltningen, grundskoleförvaltningen, serviceförvaltningen, fritidsförvaltningen

Period:

2026 – 2030

Genomförande:

Framtagna skötselrutiner för anläggningar med platsgjutet gummigranulat (skötselkod A2 och A2S i fastighets- och gatukontorets och serviceförvaltningens system) ska följas.

Egenkontrollprogram för ytor med platsgjutet gummigranulat ska finnas på varje berörd förvaltning.

Vid rivning av förbrukade anläggningar ska omhändertagande av materialet ske enligt avfallstrappan.

Vad menas med platsgjutet gummigranulat?

Platsgjutet gummigranulat kallas ofta för gummi-asfalt och används som fallskydd på skolgårdar, idrottsplatser och lekplatser, som underlag inom friidrott, med mera.

Åtgärd 5: Utfasning och ersättning av platsgjutet gummigranulat

Ansvarig förvaltning:

Fastighets- och gatukontoret

Deltagande förvaltningar:

Förskoleförvaltningen, grundskoleförvaltningen, serviceförvaltningen, fritidsförvaltningen

Period:

2026 – 2030

Genomförande:

Anläggningar med platsgjutet gummigranulat (skötselkod A2 och A2S i fastighets- och gatukontorets och serviceförvaltningens system) ska ersättas med alternativa material som inte riskerar att sprida mikroplaster.

Vid rivning av förbrukade anläggningar ska omhändertagande av materialet ske enligt avfallstrappan.

Utfasningen ska genomföras enligt följande principer:

1. Utbyte sker först när anläggningen har nått sin tekniska livslängd
2. Aktuellt alternativ ska uppfylla verksamhetens krav, alternativt inte leda till en avsevärt försämrad kvalitet/funktion. Ingen försämring vad gäller tillgängligheten får ske.
3. Aktuellt alternativ ska inte leda till orimliga kostnader för inköp eller drift.

Kravställningar i upphandlingar ska användas för att uppmuntra aktörer på marknaden mot att utveckla mer miljövänliga material och produkter. Malmö stad har, tillsammans med andra kommuner, möjlighet att gå före och testa nya material och produkter.

Leverantörers möjligheter att leverera efterfrågade material och att de materialen möter uppställda krav är avgörande och ska följas upp kontinuerligt.

Omhändertagande och destruering av uttjänt material som inte kan återbrukas ska underlättas genom kravställning redan i upphandlingen.

Vad är "verksamhetens krav" när det kommer till platsgjutet granulat?

Löparbanor som ska användas i friidrottssammanhang behöver följa krav ställda av World Athletics, Svenska Friidrottsförbundet och Svenska Parasportförbundet.

På förskolor, grundskolor och lekplatser på allmän platsmark används i dagsläget platsgjutet gummigranulat som fallskydd runt lekutrustning samt som en markbeläggning som möter krav på tillgänglighet. Det finns andra material på marknaden som uppfyller båda dessa behov var för sig och det är endast när båda behoven sammanfaller som platsgjutet gummigranulat bör övervägas.

Förvaltningarna avgör vad som är verksamhetens krav på en specifik yta och förskoleförvaltningen, grundskoleförvaltningen och fastighets- och gatukontoret har alla befintliga interna styrdokument som styr utformning och materialval på respektive förvaltnings anläggningar.

Åtgärd 6: Kommunikation av handlingsplanens åtgärder och syfte

Ansvarig förvaltning:

Fritidsförvaltningen

Deltagande förvaltningar:

Förskoleförvaltningen, grundskoleförvaltningen, serviceförvaltningen, miljöförvaltningen, fastighets- och gatukontoret

Period:

2026 – 2030

Genomförande:

I åtgärden ingår att ta fram en kommunikationsplan och ett informationsmaterial som kan utgöra en gemensam grund för kommunikation till såväl interna som externa målgrupper.

Kommunikationen ska synkroniseras och samordnas mellan förvaltningarna så att den, oavsett målgrupp, ändå upplevas ha en gemensam avsändare.

Varför är kommunikation en viktig åtgärd?

Handlingsplanens åtgärder om att minimera läckage av mikroplaster till naturen bygger till stor del på att fysiskt förhindra granulat från att lämna konstgräsplaner, idrottsplatser, skolgårdar och lekplatser, genom skyddsåtgärder och ändrade skötselrutiner hos stadens förvaltningar.

Detta arbete behöver kompletteras med insatser för att säkerställa att de som nyttjar dessa anläggningar (till exempel föreningar, skolpersonal och allmänheten) förstår vikten av att förhindra läckage samt förstår hur de kan bidra till arbetet.

Handlingsplanens konsekvenser

Genomförande av handlingsplanens åtgärder förväntas leda till positiva effekter för miljön och en möjlighet för Malmö stad att påverka marknaden för konstgräs och platsgjutet gummigranulat i en mer hållbar riktning. Samtidigt medför genomförandet av handlingsplanen ökade kostnader och en omställning av förvaltningarnas verksamhet.

Detta kapitel ger en översiktlig bild av vilka konsekvenser revideringen av handlingsplanen kan leda till.

Konsekvenser för förvaltningarnas verksamheter

Utfasningen av konstgräsplaner, infill gjort av plast eller gummi och platsgjutet gummigranulat kommer ha en påverkan på samtliga deltagande förvaltningar. Dessa anläggningar utgör stora investerings- och driftkostnader för förvaltningarna och dess funktion är avgörande för de olika målgruppernas nyttjande av dem. Samtidigt är åtgärderna inte nya utan har funnits med, något annorlunda formulerade, i en tidigare version av detta styrdokument, antaget av tekniska nämnden, grundskolenämnden, förskolenämnden och fritidsnämnden under 2019.

Som ett sätt att minimera de ekonomiska konsekvenserna av dessa åtgärders genomförande har olika principer för utfasningen tagits fram. Utfasning ska till exempel ske först vid anläggningens tekniska livslängds slut och användande av alternativa material ska göras endast om det uppfyller verksamhetens krav och inte leder till en avsevärd försämring i spelkvalitet eller begränsningar i verksamheternas tillgänglighet. Vad gäller tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning får ingen försämring ske. Utfasningen ska inte heller leda till orimliga kostnader för inköp eller drift.

Åtgärden om utfasning och ersättning av infill gjort av plast eller gummi kommer stadens förvaltningar bli tvungna att genomföra då EU-kommissionen fattat ett beslut om försäljningsförbud för mikroplaster och kemiska produkter med avsiktligt tillsatta mikroplaster från och med den 17 oktober 2031. Detta förbud omfattar det granulat som används som infill i konstgräsplaner.

Konsekvenser för barn och unga

Denna handlingsplan och genomförandet av dess åtgärder har en påverkan på barn och unga i Malmö. Eftersom handlingsplanens åtgärder berör utemiljöerna på en stor del av stadens förskolor och skolor, ett flertal av stadens lekplatser, ett antal idrottsplatser samt samtliga av stadens konstgräsplaner påverkas åldersgrupper av barn i samtliga delar av staden, barn och unga från samtliga socioekonomiska grupper och med eller utan funktionsnedsättning.

Handlingsplanens åtgärder har direkta kopplingar till flera av barnkonventionens artiklar. Förutom barnkonventionens grundprinciper i artiklarna 2, 3, 6 och 12 kan handlingsplanens genomförande beröra artikel 23 om barn med funktionsnedsättnings rätt till ett aktivt deltagande i samhället samt artikel 31 om barns rätt till fritid, lek och rekreation anpassad till dess ålder. Samtidigt kan även artikel 17, om att samhället ska säkerställa att barn har tillgång till information som främjar dess fysiska hälsa, bli aktuell när det kommer till åtgärden om kommunikation av handlingsplanens åtgärder och syfte.

Eftersom handlingsplanen syftar till att fasa ut anläggningar, beläggningar och produkter som leder till spridning av miljöfarliga ämnen i miljön samt skyddsåtgärder och system för att minska sådan spridning ligger den över lag i linje med stadens miljöprogram, miljöbalkens allmänna hänsynsregler, Agenda 2030 och Generationsmålet. Ur ett långsiktigt perspektiv är genomförandet av handlingsplanens åtgärder därför positivt för Malmös barn och unga och de reviderade åtgärderna är förenliga med principen om barnets bästa enligt barnkonventionens artikel 3.

I det korta perspektivet leder dock handlingsplanens åtgärder om utfasning av material som idag används till idrott, lek och kreativ verksamhet till intressekonflikter. Enligt rapporten Ung livsstil 2021 finns det en fortsatt stor efterfrågan bland både barn och ungdomar på anläggningar som fotbollsplaner, utegym och spontanidrottsplatser i Malmö. Om åtgärderna om utfasning av konstgräsplaner, infill av plast eller gummi samt platsgjutet gummigranulat genomförs på ett förhastat sätt eller utan att det aktuella alternativa materialet testats ordentligt kan det få en stor negativ påverkan för stadens barn och ungas möjligheter till lek och fritid samt på Malmös idrottsföreningsliv. För att undvika eller mildra de negativa konsekvenserna är det viktigt att utfasning och ersättning av nuvarande material sker utifrån den aktuella verksamhetens krav på funktion och kvalitet.

Uppföljning

En ändamålsenlig uppföljning av handlingsplanens åtgärder är avgörande för att säkerställa en framdrift i de respektive åtgärderna.

Eftersom handlingsplanens åtgärder engagerar olika förvaltningar och ingen förvaltning kan anses ha huvudmannaskap för hela handlingsplanen kommer miljöförvaltningen ansvara för uppföljningen av åtgärderna.

Årlig uppföljning till styrgruppen för Malmö stads strategiska kemikaliearbete

Varje åtgärds genomförande kommer följas upp årligen på våren genom en sammanställning av föregående års arbete. Miljöförvaltningen ansvarar för att varje år under våren sammanställa information om åtgärdernas genomförande från de ansvariga förvaltningarna (se under respektive åtgärd) och sammanställa en kortfattad rapport till styrgruppen för Malmö stads strategiska kemikaliearbete.

Slutredovisning till antagande nämnder efter handlingsplanens utgång

Efter handlingsplanens utgång år 2030 kommer en slutredovisning tas fram och lyftas till de antagande nämnderna för godkännande. Miljöförvaltningen ansvarar för framtagandet av slutredovisningen tillsammans med de deltagande förvaltningarna.

Ordlista

Avfallstrappan – även kallad avfallshierarkin. Fastställer att avfall i första hand ska förebyggas, i andra hand återanvändas, i tredje hand materialåtervinnas, i fjärde hand energiåtervinnas och i sista hand bortskaffas, till exempel genom att läggas på en deponi.

Fallskydd – underlag med godkänd stötdämpningsförmåga enligt HIC-test (Head Impact Criterion) efter svensk standard som krävs vid installerade lekredskap med fallhöjd över 0,6m.

Gallerdurk – Galler av stål som ligger över platsgjuten betongram där granulat och andra fyllnadsmaterial trillar ned när spelare och fordon passerar samt borstar av sig över denna.

Granulatfälla – Platsbyggd konstruktion med staket, passagesluss/svänggrind, gallerdurk och platsgjuten betongram med sko- och klädborstar som spelare måste passera vid in- och utgång från konstgräsplanen. Ska finnas vid samtliga öppningar till konstgräsplanen samt för driftfordon.

Infill – ifyllnadsmaterial som används i konstgräsplaner för att hjälpa konstgräsfibrerna att stå upp, för att ge förbättrade spelegenskaper och för att ge en mjukhet till planen.

Konstgräsplan – består av flera beståndsdelar som tillsammans utgör vad som kallas ett konstgrässystem. De flesta system innehåller en sviktpad, en matta med insydda konstgrässtrån, ett sandlager för att stabilisera systemet och ett lager infill.

Platsgjutet gummigranulat – i dagligt tal kallat gummiasfalt. Används som fallskydd runt lekutrustning och som underlag på t ex löparbanor.

Silkorg – behållare försedd med handtag av aluminiumram med finmaskigt nät monterad i brunn för uppsamling och enkel tömning av granulat och större partiklar.

Sviktpad – ett lager av skummad plast som används under konstgräsmattor för att ge mjukhet. Används även under platsgjutet gummigranulat som fungerar som fallskydd.